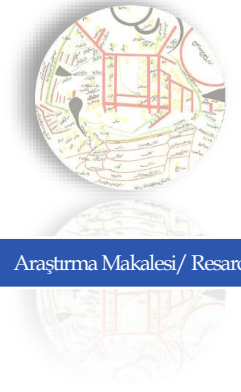

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
28. Sayı/Issue Ağustos/August 2022
Samsun-Türkiye/ Turkey www.dedekorkutdergisi.com

DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut491>

Araştırma Makalesi/ Research Article

Edebî Tür Açısından *Karabibik* Eserinin İncelenmesi

Examination of *Karabibik* in Terms of Literary Genre

Öz

Roman ve hikâye türlerinin tüm örneklerini kapsayacak bir biçimde tanımlarının yapılması oldukça güçtür. Edebiyat kuramcıları tarafından sıklıkla vurgulanan bu güçlük, düzyazı biçiminde kaleme alınan bu iki türü birbirinden net çizgilerle ayırmakta da gözlenir. Pek çok ortak özellik taşıyan bu iki edebî türün arasına bir sınır çizilebilir tam anlamıyla mümkün değildir. Farklılıklarının daha çok uzunluk-kısalık bağlamında vurgulandığı görülen iki tür arasındaki ayrımın hangi noktalarda belirdiği tartışma konusudur. Dolayısıyla hangi edebî türe dahil edileceği net bir şekilde belirlenemeyen veya edebî tür bakımından farklı değerlendirmelere tabi tutulan eserler mevcuttur. Türk edebiyatında köy hayatına ilk kez temas eden eserlerden olan *Karabibik*, roman mı hikâye mi olduğu tartışmalı bir eserdir. Roman ve hikâye türlerinin Türk edebiyatına henüz girdiği dönemde yazılmış olan eserin ön sözünde yazarı tarafından roman olarak tanımlandığı görülür. Ancak eserin edebiyat tarihi çalışmalarında genellikle uzun hikâye olarak nitelendirildiği gözlenir. Bu sebeple eser, türü açısından incelenmeye uygundur. Bu çalışmada roman ve hikâye türlerinin çeşitli kuramcı ve yazarlar tarafından nasıl tanımlandığı aktarılmış; çeşitli kuramlara dayanarak türlerin karakteristik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. İki türün hem içerik düzeyinde hem de biçimsel olarak tespit edilen ayırt edici nitelikleri ortaya konmuştur. Ardından *Karabibik* eserinin özellikleri belirlenmiştir. Tespit edilen özelliklere göre eserin hangi edebî türe daha yakın olduğu tartışmaya açılmış ve bir sonuca varmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modern Türk Edebiyatı, Roman, Hikâye, Nâbizâde Nâzım, *Karabibik*.

Abstract

It is quite difficult to define the novel and story genres by including all the examples in the genres. This difficulty that frequently emphasises by literary theorists, also are observed in separation of these literary genres with certainty. These literary genres are similar because they have many common features. It is not possible to distinguish these genres comprehensively. It is a question of debate where the distinction is between these genres, which are mostly focused on their length and shortness. Therefore there are some literary works whose genre can not be determined. *Karabibik* that is one of first works that handle countryside is a controversial work in terms of literary genre. The work, which was written in the period when the novel and story genres commenced to be written in modern Turkish literature, is introduced as a novel in the work's incipite by its writer. However most literature history works label it as a long story. Therefore the work is appropriate for examination in terms of literary genre. In this study, primarily, it has been informed how the novel and story genres were defined by many literary theorists and writers. In addition, the characteristic features of the novel and story genres has been tried to be determined. The distinctive features of these literary genres, both in terms of content and form, have been revealed. It has been determined which features *Karabibik* has. According to features that is determined, it has been debated that the work is closer which literary genres and it has been tried to reach a conclusion.

Keywords: Modern Turkish Literature, Novel, Story, Nâbizâde Nâzım, *Karabibik*.

Çağla Akar Erbil*

Sorumlu Yazar Corresponding Author

* Ar. Gör.
Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu/
Türkiye.
Elmek: caglaakar@kastamonu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/>

Makale Geçmişi Article History

Geliş Tarihi: 23.05.2022
Kabul Tarihi: 20.08.2022
E-yayın Tarihi: 25.08.2022

Atf/Citation:

Akar, Ç. (2022). Edebî Tür Açısından *Karabibik* Eserinin İncelenmesi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (28), s. 10-20.

Giriş

1890'da, İstanbul Asır Kütüphanesi tarafından yayımlanan *Karabibik* gerek köy hayatına teması gerekse de ön sözüyle Türk edebiyatında etki bırakmış eserlerdendir. Yazar, ön sözde o dönem "hakikiyyun" olarak adlandırılan realizm/natüralizm akımına uygun bir eser yazdığını belirttikten sonra bu tarz eserlerin bilindiği gibi hayatın salt çirkinliklerini vermediğini ve *Karabibik* okunduğunda bunun anlaşılacağı vurgular. Realizm ve natüralizmin amacının doğal sınırlar içinde kişilere ve olaylara bakmak olduğunu söyler. Yazarın kendi duygularını olaylara katmaması gerektiğinden bahsederek bu eserde de kendisinin bunu tatbika çalıştığını ifade eder.

Konusunu köy hayatından alan *Karabibik*'in ön sözünde belirttiği hususları büyük oranda gerçekleştirebilmiş bir eser olduğu söylenebilir. Hakkında yapılan araştırmaların eserin realist çizgisi üzerine yoğunlaştığı görülür. Kenan Akyüz, eserin "realist sayılabilecek ilk Türk hikâyesi" (1995: 81) olduğunu söyler. Murat Kacıroğlu, Nâbizâde Nâzım'ın diğer hikâyelerinde romantik anlayıştan kaçamadığını ancak *Karabibik* hikâyesinde bunu uygulamaya geçirebildiğini belirtir (2004: 82).

Realist anlayış çerçevesinde yazılan *Karabibik* eserinin konusunu köy hayatından alması da araştırmacıların odak noktası olmuştur. Yazarın eseri yazmak amacıyla Antalya köylerinde araştırmalar yapması ve o yerin halkını tanımak için çaba göstermesi (Alangu, 1974: 712) dikkate değer bir husustur. Bu çaba sonucu eserde köylülerin çeşitli sorunları tüm detaylarıyla canlandırılır. (Alangu, 1974: 712, 713). Tanzimat dönemi hikâyesi üzerine çalışmasında Sabahattin Çağın, Ahmet Mithat Efendi'nin *Bahtiyarlık* ve Mizancı Murad'ın *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* eserlerinde de köy hayatına değinildiğini ancak *Karabibik* eserinin bu iki eserden farkının "köy hayatını olduğu gibi anlatma yoluna git[mesi]" (2017: 133) olduğunu belirtir. Bu farklılığı Mehmet Kaplan, eserin "köy hikâye ve romanının da ilk örneklerinden biri sayılabileceğini" (2014: 369) belirterek vurgulamış olur.

Köy hayatını realist bir çerçevede ortaya koyan eserin edebî tür olarak hikâye mi roman mı olduğu ise tartışmalı bir konudur. Yazarın ön sözde roman olarak sunduğu eser pek çok edebiyat tarihi çalışmasında hikâye olarak tanımlanmıştır.¹ Mehmet Kaplan, *Edebiyat Üzerinde Araştırmalar I* kitabının içerisinde yer alan *Karabibik* hakkındaki makalesinde roman adlandırmasını kullanmasının yanı sıra eserin daha çok uzun hikâye sayılabileceğini belirtir (2014: 369). İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e* adlı çalışmasında eseri ilk köy romanı olarak nitelendirmesine rağmen eserin yanına iki çizgi arasında uzun hikâye kavramını yerleştirir (2019: 296). Tahir Alangu'nun *100 Ünlü Türk Eseri* çalışmasında eser uzun hikâye olarak anılır. Sabahattin Çağın, *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatında Hikâye* çalışmasında Nâbizâde Nâzım'ın *Karabibik* ile birlikte on hikâyesi olduğunu belirtir (2017: 119). Edebiyat tarihlerinde ve yapılan pek çok çalışmada eserin hikâye olduğu yönünde bir uzlaşım görülmekle birlikte net bir sonuca varılmadığı da söylenebilir. Bu çalışmada konu tartışmaya açılarak eser edebî tür açısından incelenmeye çalışılacaktır.

¹ Orhan Okay, *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2015, s. 137. Cafer Gariper, "Ara Nesil", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Edt. Ramazan Korkmaz), Grafiker Yayınları, Ankara 2018, s. 125. Atilla Özkırımlı, *Türk Edebiyatı Tarihi (cilt II)*, İnkılâp Yayınları, İstanbul 2004, s. 949. Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatı'nın Ana Çizgileri*, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1995, s. 80.

1. Sınırları Çizilemeyen İki Edebî Tür: Roman ve Hikâye

Roman, tanımı yapılması oldukça güç olan bir edebî türdür. Bu güçlük romanın henüz gelişmekte olan bir tür olmasına bağlanır. Bahtin, epik gibi diğer türlerin artık tamamlanmış oldukları için onları incelemenin ölü dilleri incelemek gibi olacağını belirterek romanın bu türlerden farklı olarak gelişmekte olan tek tür olduğunu vurgular (2020: 156). Bu sebeple de tüm örneklerini kapsayacak bir tanımın yapılması mümkün gözükmemektedir. Zekiye Antakyalıoğlu'nun, *Roman Kuramına Giriş* adlı çalışmasında romanı "tanımını arayan tür" (2016: 17) olarak nitelemesi kayda değerdir.

Romanı "biçimsiz koskoca bir kara parçası" (2016: 41) olarak adlandıran Forster, *Roman Sanatı* çalışmasında romanın tanımının yapılmasının zorluğuna değinerek yaptığı tanımda roman için oldukça geniş bir çerçeve sunar: "Belli uzunlukta düzyazı bir anlatı." (2016: 42). Kuramcı, dar bir çerçevedeki tanımın romanın tüm örneklerini kapsayamayacağını belirtir. Forster'ın uzunluk hususunun göreceliğini aşır bir sınır çizdiği de görülür: "Elli bin sözcüğü geçen tüm düzyazı anlatılar bizim amaçlarımız bakımından roman sayılabilir." (2016: 42). Bu tanımla romanın yalnızca biçimi ve uzunluğu karakteristik özellik olarak alınmış olunur.

Ian Watt, *Romanın Yükselişi* adlı kitabında romanın felsefe akımlarından etkilenmiş olduğunu öne sürerek dönemin "gerçekçilik" düşüncesiyle roman türünün şekillendiğini belirtir. Ona göre romanın belirleyici özelliği "biçimsel gerçekçiliği"dir. Ian Watt, romanın gerçekçiliğinin "sunduğu yaşam tarzında değil, o yaşamı sunuş tarzında" (2006: 11) olduğunu vurgular. Romandan önceki anlatılardan romanı ayıran farkın geleneksel olay örgülerinden özgünlüğe, kahramanlardan bireyselliğe, zaman ve mekânın muğlaklığından sahici bir zaman mekân oluşumuna ulaşması olduğunu savunur.

Roman türünün ayırıcı özelliklerinden bahsedilirken karakter hususu da önemli bir yer tutmaktadır. Lukács, romanın karakterini "sorunsal birey" olarak tanımlayarak destan gibi önceki türlerde yer alan kahramanlardan farkını vurgular (2019: 14). Bahtin de bireyin epik bütünlüğünün romanda çözüldüğünü belirtir (2020:193). Ian Watt, var olan diğer türlerle kıyaslayarak romanın "karakterlerinin zaman içerisindeki gelişimleriyle diğer edebiyat biçimlerinden çok daha fazla ilgilen[diğini]" (2006: 25) ifade eder.

En genel tanımla romanın düzyazı biçiminde yazılan, görece bir uzunluğa sahip kurmaca bir anlatı türü olduğu söylenebilir. Zekiye Antakyalıoğlu, romanın tanımında en çok başvurulanlardan olan biçiminin düzyazı oluşu ve uzunluk meselesine tereddütlü yaklaşmak için bazı sebepler sunar:

"... romanın en büyük ustalarından kabul edilen Virginia Woolf'un, romanlarında kullandığı anlatı biçimi *prosaic verse*, yani şiire çok yakın bir düzyazı biçimi olarak bu tanımı sabitlememizi engeller. Diğer yandan ne Woolf ne Kafka, Tolstoy ya da Dostoyevski gibi 'uzun soluklu' eserler verir." (Antakyalıoğlu, 2016: 23).

Ancak belirtildiği gibi Virginia Woolf'un kullandığı anlatı biçimi "şiire çok yakın düzyazı biçimi"dir. Dolayısıyla romanın ayırt edici en temel niteliğinin düzyazı biçimi olduğu belirtilebilir. Uzunluğu konusunun da göreceli olduğu vurgulanmakla birlikte uzunluk özelliği, nicel vurgusunun yanı sıra anlatıdaki unsurların (olay örgüsü, karakter, mekân) detaylı işlenmesi olarak değerlendirilebilir. Bu detaylandırma, mekân

tasvirlerinde, olay örgüsünün paralel/yan olaylarla genişletilmesinde, karakterlerin ruhsallıklarının derinlemesine işlenmesinde ve şahıs kadrosu zenginliğinde görülebilir. Romanın kurmaca olması ise uzlaşma en yatkın noktadır. Roman, tarihsel veya bireysel (biyografik) birtakım gerçekleri içerisinde barındırır da bu gerçeklerin yazarın muhayyilesinden süzülüp esere aktarıldığı ve böylelikle romanın kurmaca niteliğini koruduğu görülür. Yapılan tüm bu genellemelere rağmen belirtmek gerekir ki “roman edebiyatın en köklü ailesinin küçük çocuğu[dur]... Her çocuk gibi, henüz karakterinin değişmez özellikleri belirmiş değil[dir].” (Özgül, 2002: 19).

Romana en yakın tür olarak nitelendirilebilecek hikâye²; son yazınsal buluş olarak nitelendirilir (Tosun, 2014: 13). Modern bir tür olarak doğuşu on dokuzuncu yüzyıl olarak belirlenir ve türün öncüleri olarak Edgar Allan Poe ve Gogol’un adları anılır (Tosun, 2014: 13). Modern bir tür olarak hikâyenin tanımı söz konusu olduğunda en çok türün kısalığı, yoğunluğu ve bütünlüklü olması üzerinde durulduğu gözlenmektedir. Edgar Allan Poe, hikâyeden ilk kez yeni bir edebiyat türü olarak bahsettiği yazısında hikâyeyi “yarım saat ile bir iki saat arasındaki bir süre içinde okunabilen nesir diliyle yazılmış kısa anlatılar” (2009: 15) şeklinde tanımlar. Olay öyküsü denilen tarzın temellerini atan Maupassant ise hikâye türünde baştan sona bir maceranın detaylı anlatımı yerine karakterlerin hayatlarının belli bir kesitinden başlayıp “bu kişilerin hayatlarının bir sonraki dönemini doğal geçişlerle anlat[masının]” (2009: 18) söz konusu olduğunu belirtir. Bu sebeple Maupassant’a göre yazar, olay örgüsünü işlerken dikkatli bir seçmeye gitmelidir. Bu seçmenin gerektirdiği bir özellik olarak hikâyede yer alan her şeyin bir anlamı olmalıdır. Tam da bu görüşe yaslanarak Çehov, “öykünün başında, duvara asılı bir silahtan söz edilmişse, bu silah eninde sonunda patlatılmalıydı.” (Bates, 2013: 9) der. H. E. Bates, tüm bu tanımların ortak noktasının hiçbirinin bir kesinlik taşıması olduğunu vurgular: “Hiçbiri, kısa öyküyü, yazılan her öyküyü içine alabilecek kapsayıcı ve kesin bir çerçeve içinde tanımlayamıyor.” (2013: 10).

Roman söz konusu olduğunda vurgulanan uzunluk niteliği hikâye söz konusu olduğunda kısalık olarak tanımlarda yerini alır. Türün İngilizcede “short story” olarak adlandırılması da bunu kanıtlar niteliktedir. Bu kısalık mevzusu romanın uzunluğunda olduğu üzere görece bir husus olmasına rağmen türün tanımında sürekli başvurulmazsa olmaz bir nitelik değildir. Nicel bir özelliği vurgulayan kısalık, hikâyenin bir diğer vurgulanan karakteristiği yoğunluk/seçmece ile de ilişkili görülebilir. Hikâye söz konusu olduğunda eserin her detayının önem arz ettiği, eserdeki betimlemelerin ve diğer her öğenin hikâye içinde muhakkak bir anlama hizmet etmesi gerekliliği, eserin detaylardan arı olması vurgulanır.

Hikâyenin dar bir olay çerçevesinde gelişen, ayrıntılar içermeyen yapısının olduğu savunusu gereği roman denebilecek hacimde olmayan eserlere de uzun hikâye adlandırması yapılır. Kayahan Özgül “... hikâye ‘kısa roman (noveletta)’ın bittiği yerden, ‘uzun hikâye (long-short story, vicende)’ formunda başlar” (2000: 34) diyerek roman ve hikâye arasındaki sınırın oluştuğu noktayı işaret eder.

Kurmaca düzyazı olan roman ve hikâye türlerinin tanımlanmalarının ve birbirlerinden net çizgilerle ayrılmalarının zor olduğu görülür. Bu iki tür arasında ortak özelliklerin olması ve gün geçtikçe türlerin “biçimsel denemelerle yeni arayışlar içerisine

² Hikâye ve öykü kelimelerinin anlamlarında farklılık olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Bu çalışmada iki kelime arasında fark gözetilmeyerek hikâye kavramının kullanıldığı belirtilmiştir.

girme[si]" ve böylelikle "türler arası ilişki[nin] yoğunlaş[ması]" (Tosun, 2014: 205) ayırıcı özelliklerin daralmasına sebep olur. Roman ve geleneksel hikâye arasındaki farkları ortaya koymak çok daha net bir şekilde yapılabiliyorken söz konusu modern hikâye olduğunda aradaki sınır belirsizleşmektedir. Zekiye Antakyalıoğlu, *Roman Kuramına Giriş* çalışmasında modern hikâye ile romanın birbirine yakınlığını şöyle vurgular: "Romanlaşmış hikâyeye 'kısa hikâye' adı verilmiştir diyebiliriz." (2016: 71). Bu tanım, hikâyenin modernleşmesinin roman türüne yakınlaşmak manası taşıdığını vurgular.

Tüm bu güçlüğün yanı sıra iki tür arasında birtakım ayırt edici nitelikler tespit edilmeye çalışılır. İki tür arasında yapılan ayrımların en başında uzunluk-kısalık gelir. Roman ve hikâyenin tanımları yapılırken ısrarla romanın uzunluğu, hikâyenin kısalığı üzerinde durulduğundan bahsedilmiştir. Roman, hacimsel olarak sınırsız, hikâye ise belirli sınırlar içerisindedir. Ancak bu sınırların görece olduğu da belirtilmelidir. Hikâyenin belli sayıdaki kelimelerle yazıldığı belirlenmeye çalışılmışsa da³ buna net bir ölçü getirilmesi mümkün olmadığı gibi kısalık ve uzunluk bir türün belirlenmesi için net bir kıstas da olamaz: "Anlatının uzun oluşu onu roman yapmaya yetmeyeceği gibi kısa oluşu da hikâye yapmaya yetmeyebilir." (Antakyalıoğlu, 2016: 72).

Uzunluk-kısalık ayrımının yanı sıra hikâye ve romanın yapısına, içeriğine ilişkin değerlendirmeler içeren görüşler vardır. Romanın hikâyeye göre daha detaycı olması iki tür arasında yapılan ayrımlarda en sık bahsedilendir. "Barthes'a göre roman temelde gereksiz tasvirlerle bağlı bir anlatım biçimidir." (Antakyalıoğlu, 2016: 68). Hikâye yazarı ise türün sınırlı hacminden dolayı bir seçme yapmak durumundadır. Hikâyenin romanla kıyaslandığında daha yoğun ve bütünlüklü olduğu söylenebilir. Hikâyede "betimsel detaylar bizi konuya, anatemaya yönlendirmek ve onun etkisini artırmak için konudur. Oysa romanda betimleme ve detay artırma teknikleri yayılmacıdır; konudan sapma, okur oyalama ve anlam erteleme için mevcuttur." (Antakyalıoğlu, 2016: 71). Roman daha geniş bir oluşumu kapsarken hikâyenin daha odaklı/bütünlüklü olması söz konusudur. Necip Tosun da *Modern Öykü Kuramı* adlı çalışmasında hikâyenin "bütün bir hayatı temsil eden, simgeleyen, işaret eden bir ânı, bir görüntüyü" (2014: 209) bulup anlattığını belirtir. Hikâye, "yaşamdan sadece bir kesit ele alıp âna odaklanırken" roman, "yaşamdan birden fazla kesit alır, çoğulcudur ve sürece odaklanır." (Antakyalıoğlu, 2016: 71). Necip Tosun, bunlara ek olarak roman yazımında yazarın süreç içerisinde ilk başladığı noktadan uzaklaşabildiğini öyküde ise etki ve odağın bir olduğunu, doğuş anına göre bir yabancılaşma görülmediğini belirtir (2014: 208).

Nâbizâde Nâzım da *Hasba* hikâyesinin ön sözünde roman ve hikâye arasındaki farkın detayların aktarılmasında belirlediğini dile getirir ve hatta hikâyeyi romanın bir özeti addeder:

"Hikâye ile romanın farkı vardır. Roman bir vak'anın ale't-tafsil hikâyesidir ki, a'zâ-yı vak'a ile eşhâs-ı vukuât üzerine kariînin teveccüh ve hissiyatını celb ve cem'e her şeyden ziyade dikkat olunur.

Hikâye ise o vak'anın sadece nakil ve rivâyetinden ibarettir; tafsilâta tahammülü yoktur.

³Kayahan Özgül, ABD'deki bazı araştırmacıların hikâyenin kaç bin kelimedenden oluştuğu konusundaki araştırmalarından bahseder. Bkz. Özgül, M. K. (2000). Hikâyenin Romanı. Hece Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı. 4 (46/47), s. 34.

Âdeta hikâye bir romanın hülâsası demektir. İnfialât-ı şedîdeye de tahammülü yoktur. Ne söylenecekse birkaç sahife içinde söylenip bitirilivermelidir; fakat her hülâsada olduğu gibi bunda da marifet vukuatın canlı noktalarını tefrik ve intihaptır.” (Sazyek, 2008: 241)

Hikâyenin odak merkezli ve seçmeci olmasını Necip Tosun şöyle açıklar: “Öykücü tek bir merkezî nokta tespit eder ve öyküsünü ona göre kurar. Artık öyküye giren her şey o merkezî noktayı sağlamlaştırarak, güçlendirmek ve açığa çıkarmak için kullanılır. Her şey bu merkezî nokta etrafında gelişir.” (2014: 212). Ancak romanın pek çok merkezî nokta oluşturduğu ve bağlantılı olaylar geliştirdiği gözlenir.

İki türün yapısında görülen bu farklılıklar içeriği de etkiler. Hikâyenin anlatacaklarının onun odaklı/merkezî/bütünlüklü yapısına, romanın anlatacaklarının ise onun geniş açılımlı yapısına uygun olması gereklidir. İki türün anlattıklarının farklılığı şöyle vurgulanabilir: “Öykülük bir hikâye ‘uzatılarak’ romanlaştırılmaz. Ya da romanlık bir hikâye özetlenerek öyküleştirilemez.” (Tosun, 2014: 208).

Öykünün yoğun yapısı sebebiyle simgeleşmiş bir dil kullanması da hikâye ve roman arasında işaret edilen farklılıklardan biridir: “Öykü, hikâyesini, yoğunlaşmış, damıtılmış, simgeleşmiş bir dille anlatır. Bazen de soyutlama ve sembollere başvurur. Çünkü öykücü, söyleyeceği şeyleri en kısa ama en net ve vurucu şekilde söylemek/anlatmak durumundadır. Öykü, gereksiz kelimeleri, gevezeliği kaldırmaz.” (Tosun, 2014: 210). Bu yapısı itibarıyla hikâye, şiire yakın görülür. Hikâye türünün şiire yatkınlığı bilhassa küçürek öykü tarzıyla belirgin hale gelmiştir. Ancak uzun hikâyeler göz önüne alındığında bu savın geçerliliği zayıflayacaktır. Virginia Woolf gibi şiirsel bir dille yazan romancılar da akla geldiğinde bunun roman ve hikâye arasındaki ayırıcı bir nitelik olarak vurgulanması zorlaşmaktadır.

Son olarak yapısal ve içeriksel bu farklılaşmaların roman ve hikâyede bulunan karakter ve zaman öğelerine de yansıdığı söylenebilir. “Romancının önünde geniş bir zaman vardır. İnsanlar doğarlar, büyürler, ölürler. Dönemler açılır, dönemler kapanır. Ancak öykücünün öyküsel zamanı kısıtlıdır.” (Tosun, 2014: 213). Karakterler kapsamında da roman görece geniş bir yelpazeye sahip olabilirken hikâye türünde nispeten daha dar bir kadro gözlenir.

2. *Karabibik’in Türü Üzerine*

Konusunu köy hayatından alan *Karabibik*, Antalya’nın Kaş ilçesinde bir köyde kızıyla yaşayan Karabibik adlı karakterin öküz satın alarak maddi anlamda refaha kavuşmayı hayal etmesi ve bunun için çabalaması çerçevesinde gelişir. Kızı henüz bebekken eşini tifodan kaybeden Karabibik, yaşadığı rahatsızlık sebebiyle bir süre tarlasında çalışamaz. Eser, Karabibik’in babasından kalma tarlasına harım çevirmek için gitmesiyle başlar. Bu kısımda tarlada çalışan köylüler arası ilişki verilerek köy hayatı tanıtılmış olur. Tarlada bedava öküzü kavuşmak için kızını evlendirmeyi düşündüğü Sarı Sımayı’ın başkasıyla evlendirileceğini duyan Karabibik, hayal kırıklığına uğrar. Her gün öküz kiralamaya para harcamaktadır. Ne yapabileceğini düşünürken aklına bir çift öküz satın almak gelir ve Tüccar Andrey’a borcunun iyice biriktiğini de hatırlamasına rağmen bir çift öküz almayı aklından çıkaramaz. Karabibik akşamüstü evine gider, fikrini kızıyla da paylaşır. Bütün gece öküz satın alma fikri aklından çıkmayan Karabibik, ertesi gün para bulmak amacıyla erkenden evinden çıkar. Henüz tüccarı bulamayan Karabibik vakit geçirmek amacıyla köy hekimine uğrar, hekimin

herkese şuh tavırlarla yaklaşan ve Karabibik'in de hoşlandığı eşi Eftalya ile karşılaşır. Eftalya ile şakalaşarak sohbet ederler. Buradan ayrıldıktan sonra tüccar Andrey'a'nın hâlâ dükkânını açmadığını görmesi üzerine dolaşırken bir diğer tüccar Barba Yani ile sohbe başlar. Sohbet sırasında parayı Barba Yani'den almayı düşünen Karabibik, pazarlığını yapar ancak Andrey'a'ya da sormak istediği için dükkândan ayrılır. Andrey'a ile sokakta karşılaştığında borçları sebebiyle ondan para alamayacağını fark edince Barba Yani'ye dönerek parasını alır. Karabibik, böylelikle hayalini kurduğu öküzlere kavuşur. Kızını da uzun süre kızının peşinde olan bir köylü ile evlendirir. Eser, Karabibik'in hekimin eşi Eftalya ile yaşadığı garip bir an ile son bulur. Görüldüğü üzere eser, basit bir olay örgüsüyle şekillenir. Eser, Karabibik'in bir çift öküze ulaşmak arzusu üzerinden ilerler. Karabibik'in tarlasında çalışmaya gitmesi, çalışırken sahip olmak istediği öküzlere ancak satın alarak erişebileceğini fark ettikten sonra eve dönmesi ve ertesi gün öküz satın alma hayali için para bulmak üzere çabalaması olarak özetlenebilecek eser, olay açısından oldukça sadedir. Nitekim eser ile ilgili makalesinde Mehmet Kaplan, "Nabizade'nin romanında hemen hemen vaka diye bir şey yoktur." (2014: 370) demektedir. Kaplan, eserin böyle sade bir olay örgüsüne sahip olmasını hem yazarın gerçeğe bağlı kalmak hem de "Ahmet Mithat Efendi'nin romantik, mübalağalı vaka romanlarına karşı çarpıcı bir tavır al[ma]k" (2014: 370) için olduğunu belirtir.

Olay örgüsü oldukça sade olan eserin karakterler ve karakterlerin işlenmesi açısından da sade olduğu gözlenmektedir. Eserin içerisine pek çok şahsın dahil olduğu görülür: Karabibik, Karabibik'in kızı, tarlada çalışan köylüler, hekim, hekimin eşi Eftalya, Barba Yani, Andrey'a. Ancak tüm karakterler eserin içinde birer figüran gibi yer almaktadır. Başkarakter Karabibik ise eserin girişinde dış özellikleriyle tasvir edilir:

"Ayağındaki iri, kalın pençeli, sökük yemenileri kemal-i zahmetle sürüklemekte, lime lime, rengi cinsi belirsiz, muhtelif renkte yamalı dizliğin deliklerinden iç donunun toprak rengine mail olan rengi görünmekte, bir eski istibdal neferinin kimbilir kaç sene evvel hediyesi olmak üzere malik olduğu ceket, tutar giyilir yeri kalmadığı hâlde ve bedenini ihatadan aciz kalmakla beraber yine sırtında bulunmakta; bu ceketin altında kirli gömleğinin göğsü, yakası büsbütün açık kalarak kayış gibi sert ve siyah olan vücudunun göğüs ve bağır kısımlarını hep açıkta bırakmaktaydı. Çenesinde beyazlı siyahlı olmak üzere isbat-ı vücut eden tek tük kıllar dik ve seyrek bıyıkların da inzımasıyla müdevver, gayet esmer, ufarak gözlü olan çehresinin heybetini artırmakta ve bu heybet-i acibe insanda tuhaf bir korku uyandırmaktaydı." (Nazım, 2017: 191).

Klasik bir tasvir ve tanımla başlayan eser, yer yer kullanılan iç monologlarla karakterin tanınmasına farklı bir yoldan olanak sunar ancak bu derinlemesine bir karakter sunumu değildir. Karabibik'in kızı da Karabibik'in tanıtılışına benzer şekilde tasvir edilir. Önce dış özellikleriyle aktarılır ancak kızın karakterindeki çelişkilere/zıtlıklara değinilerek yapılan anlatım dikkate değerdir:

"Akşamüstü Karabibik damın kapısından girdiği zaman kızı Huri tembel tembel uzanıp yatmaktaydı. Huri'nin yaşı otuzu geçmiş olduğu hâlde henüz kendisine bir koca zuhur etmemişti. Gayet esmer, gözleri patlak ve çipil, sağ bacağı topal, dudakları küçük, vücudu etine dolgun, ayakları hem iri hem nasırlı, elleri küçük ve nazik, saçları kara ve dizlerine kadar uzundu. Ahlak cihetinde ise bazı fezaikiyle beraber birçok da nakayısı mevcuttu. Mesela gayet tembel olduğu hâlde gayet merhametliydi. Kibri epeyce ziyade,

cahil, odun gibi kaba, fakat çocuklara muhabbeti ziyadeydi. Bu hâl ile bir dikkatli valide olmaya müstaid ve kabildi.” (Nazım, 2017: 199)

Yazar, Karabibik’in çevresinde, köy halkını “canlı çizgilerle tasvir eder.” (Kaplan, 2014: 370). Tarlada çalışırken aralarında sorun yaşayan, diğer köylüler hakkında konuşan halk, birbirlerine sürekli çamur atan tüccarlar, hekim ve eserde hekimin İzmir’de sokağın birisinde bulunduğu belirtilen, şuh ve hekime eziyet eden karısı Eftalya başarılı bir biçimde yansıtılır. Eserin merkezini, “Karabibik’in günlük hayatı, içinde yaşadığı şartlar ve çevresi teşkil eder.” (Kaplan, 2014: 370).

“Karakterlerin içinde dolaştıkları, yaşadıkları ve eylemde buldukları ortam ya da muhit olarak tanımlanabi[en]” (Dervişcemaloğlu, 2014: 175) mekân, eserde genel çerçeveye bağlamında köylülerin tarlalarını sürdükleri yer, Karabibik’in evi ve Demre köyü meydanı olarak belirlenebilir. Eserde mekân tasvirleri kuş bakışı bir açıdan, anlatıcının ağzından aktarılır:

“Solda Demre köyünün sakfları satranç haneleri gibi birbirine merbut harımlardan teşekkül eden tarlaların gerisinde latif bir tablonun hududunu teşkil eylemekteydi. Ön tarafta Kumköyü’nün kum yığınları arkasından doğru açık mavi renkli bir sath-ı maî görünmekte ve bu sathın ortasında gayet enli bir parlak yol enzar-ı temaşayı almaktaydı. Sağda dalyanın rakide, beyaz sathı harımlar ve ağaçlar arasından parça parça görünmekte, arkada Mira silsilesinin yüksek tepeleri üzerine kara kara bulutlar yığılmakta idi.” (Nazım, 2017: 196).

Anlatılardaki mekânların ve özelliklerinin işlevsel olabileceği, metin içerisinde bir anlamı olabileceği bilinir (Dervişcemaloğlu, 2017: 191). *Karabibik* eserinde de mekân tasvirleri yazarın amaçladığı realist çerçevede bir anlam taşımaktadır. “Ayrıntılı mekân tasvirleriyle mekân- şahıs diyalektiği kurularak Karabibik’in fakir hâli, yaşadığı mekândan hareketle gözler önüne serilir.” (Ay, 2017: 287). Karabibik’in evi, tüm yoksulluğuyla betimlenir:

“Karabibik’in girdiği yer kerpiç şeklinde çamur parçalarından teşekkül etmiş dört duvar arasında sıkışmış, sekiz arşın boy, beş arşın en ve üç arşın yükseklikten ibaret bir mahallin üstü hâl-i tabiisinde çam gövdelerinden mürekkep çatı üzerine bir karış kalınlığında yağlı toprak çekilmekten ibaret bir sakf ile örtülmüş ahır gibi yer odasıydı. Pencere namına hiçbir deliği olmayıp hava ve aydınlığı, sade duvarın birisinde ocak namıyla açılmış olan geniş, isli, kurumlu bir büyük delikten almakta idi.

Bu ocağın güya bacası olan dört kerpicin irtifai, hasıl olan dumanı çekemediğinden ve hele lodos havalarda şu karanlık, rutubetli, dar ahırın içi ocakta yanan pırnal ve çam dallarının kesif, pis kokulu dumanıyla boğulur kalırdı. Bu duman tavanın kütüklerini simsiyah etmiş, duvarın topraklı cidarlarını kalın bir kurum tabakası ile setr eylemişti.

Odanın zemini adi kuru toprak olup şurasına burasına Karabibik’in kim bilir kaçınıcı karın akrabasından beri tevarüs edegelen fersude, renksiz bir iki kilim parçası atılmış; bir köşeye bir iki kırık, murdar toprak çukal, bir iki tahta kaşık, bir iki kırık tabak, diğer bir köşeye içi yayla unu ile dolu bir kavanoz, darı unuyla dolu bir yayık, bir yufka sacı, bir sacayak, yağ, pirinç gibi bazı erzak kapları filan yığılmıştı. Ocağın karşısındaki duvar tarafında da iki ot yatak, iki yün yastık, iki yorgandan ibaret bir yığın üzerine Huri’nin iki kattan ibaret olan elbisesi darmadağın bir surette atılmıştı.” (Nazım, 2017: 200).

Eserde mekân olarak yer alan Demre köyünün de o köyde yaşayan köylülerin hayatlarıyla ilgi bilgi aktaracak şekilde detaylı tasvir edildiği görülür.

Zaman, eserde genel hatlarıyla kronolojik bir sıralamada yer alır. *Karabibik*'in hastalıktan kurtulup tarlasında çalışmaya başlamasından arzuladığı öküzleri satın alıp kızını evlendirmesine kadar olan süre kronolojik bir biçimde aktarılır. Eserde zamanın yer yer özetleme tekniğiyle hızlandırıldığı yer yer de konu detaylandırılarak uzatıldığı gözlenir. Kullanılan bu teknikler, eserin esasını teşkil eden başkarakterin arzusuna mesafesiyle ilişkilidir:

“*Karabibik*’ adlı anlatıda fakir bir çiftçi olan *Karabibik* için öncelikle bir çift öküz sahibi olma şeklinde bir nesne belirlenmiş, bu nesneye mesafesine uygun şekilde de zaman, anlatının başında iç çözümleme ve tasvirlerle yavaşlatılmıştır. *Karabibik*’in nesnesine yaklaştığı kısımlarda da zaman atlamaları ile söylem zamanı hızlandırılmıştır. *Karabibik* bu nesnesine ulaştıktan sonra ise, anlatının devamı açısından onun için yeni bir nesne seçilir. Bu nesneye mesafesi kısa olduğundan dolayı da zamanın hızlı bir şekilde ilerletildiği ve öznenin artık herhangi bir nesnesinin kalmadığı noktada anlatının sonlandırıldığı görülür.” (Ay, 2017: 295).

Yazarın eserinin başına yerleştirdiği ön sözde eseri roman olarak sunduğu görülmektedir. Ancak eserin yayımlandığı tarih (1890) göz önüne alındığında dönemin roman ve hikâye ile ilgili kavram karışıklıkları olduğu görülecektir. 1888 yılında Halit Ziya’nın *Hikâye* adıyla yayımladığı kitabının roman türüyle ilgili olduğu bilinmektedir. “Tür ve terim olarak roman ve hikâye kavramlarının birbiri yerine kullanılması Sâmipaşazâde Sezâi’nin ilk küçük hikâye denemelerine (Küçük Şeyler) veya Edebiyât-ı Cedîde romanının ortaya çıkışına kadar sürer.” (Okay vd., 2008: 166).

Karabibik, kısa denebilecek boyutta bir eserdir. Bu özelliğinin yanı sıra eserin öğeleri değerlendirildiğinde de dar bir boyutla karşılaşılır. Genel bir çizgi üzerinde ilerleyen, olay örgüsü bu genel çizgi üzerinde çeşitlenmeyen bir eserdir. Kısıtlı bir zaman içerisinde oldukça az olayın geliştiği eserde yer alan karakterlerin de sınırlı olduğu belirtilmelidir. Karakter tasvir ve tahlillerinin eserin başat amacı olan köy hayatını tanıtmaya aracı olarak yer aldığı görülür. Mekâna dair tasvirlerin de genelde köy hayatını özelde ise *Karabibik*’in yaşamını gösterme amacı ile sunulduğu ve yazarın realist olma amacı doğrultusunda yapıldığı görülmektedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında eserin, roman türüne dahil edilebilecek belirgin bir niteliği bulunmadığı söylenebilir. Eserde, köy hayatını tanıtmak amacı doğrultusunda bir köylünün yaşamından bir kesit alınır ve derinlemesine bir anlatım yapılmadan amaca yönelik seçimlerle konu işlenir. Dolayısıyla hikâye türünün bir özelliği olarak belirtilen “seçme” edimi bu eserde de görülür. Yaşamdan belli bir kesiti alıp işlemesi ve roman türüne dahil edilebilecek detaylardan arı olmasıyla eser, roman olarak adlandırılmaya uygun değildir. Niceliksel olarak boyutu ve hikâye türüne dair taşıdığı özellikler göze alındığında eserin “uzun hikâye” olarak adlandırılmasının en doğru yaklaşım olacağı söylenebilir.

Sonuç

Her tanım, eksiklikleri beraberinde getirmeye mahkûmdur. Bir edebî türün her örneğini kapsayabilen bir tanımın yapılmasının imkansızlığı pek çok eleştirmen,

kuramcı, araştırmacı tarafından söylenegelmiştir. Tanımlamada yaşanan bu güçlük sonucu türlerin net sınırlarla ayrılması da mümkün olmamaktadır. Roman ve hikâye hatta romanla daha yakın olan uzun hikâye arasında net bir ayırımın yüzde yüz bir doğrulukla ortaya konamayacağı gerçeği göz önünde bulundurularak bu çalışmada *Karabibik* eserinin türünün ne olduğu tartışmaya açılmıştır. Eserin taşıdığı özellikler, öğelerinin nasıl işlendiği ve yapısı incelendiğinde eserin, roman türünün karakteristik özelliklerinden sayılabilecek detaylardan ve derinlikten arı olduğu görülür. Köy hayatının tanıtımı doğrultusunda başkarakter merkezinde bir çevrenin hem mekânsal hem kişiler çerçevesinde tasvirinin yapıldığı ve bir köylünün yaşamının kısa bir sürecinin yine başat amaç ekseninde ele alındığı gözlenir. Dolayısıyla eserin roman türünden ziyade “uzun hikâye” türüne dâhil edilmesinin daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Türler arasındaki ayrımı net olarak belirlemek mümkün olmamakla birlikte edebî eserlerin hangi türe ait veya daha yakın olduğu üzerine çalışmalar yapılması, türlerin edebiyat tarihindeki gelişmelerinin değerlendirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Zira tür adlandırmasındaki karışıklık edebiyat tarihi çalışmalarına yansımaktadır. Pek çok araştırmada hikâye olarak nitelendirilen *Karabibik* eserinin girişte belirtildiği üzere İnci Enginün’ün edebiyat tarihi çalışmasında ilk köy romanı olarak aktarılması buna örnek verilebilir. Yanı sıra bu minvaldeki çalışmalar eserlerin farklı bakış açılarıyla incelenmesine de katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akyüz, K. (1995). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Alangu, T. (1974). *100 Ünlü Türk Eseri*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Antakyalıoğlu, Z. (2016). *Roman Kuramına Giriş*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ay, İ. (2017). Anlatı Temel Kişisinin Nesnesine Mesafesinin Anlatının Zaman Kurgusu Üzerindeki Etkisi ve *Karabibik* Örneği. *Kesit Akademi Dergisi*, 3 (11), s. 276-296.
- Bahtin, M. (2020). *Karnavaldan Romana*. (çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bates, H. E. (2013). *Kısa Öykü*. (çev. Gökçen Ezber). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Boynukara, H. (2000). Hikâye ve Hikâye Kavramları. *Hece Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*. 4 (46/47), s. 187-196.
- Çağın, S. (2017). *Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatında Hikâye*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, B. (2014). *Anlatıbilime Giriş*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (2019). *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Forster, E. M. (2016). *Roman Sanatı*. (çev. Ünal Aytür). İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Gariper, C. (2018). Ara Nesil. *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. (ed. Ramazan Korkmaz). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kacıroğlu, M. (2004). Nabizade Nazım’ın Hikâyeciliği. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 11 (25), s. 81-88.
- Kaplan, M. (2014). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 1*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Lukács, G. (2019). *Roman Kuramı*. (çev. Cem Soydemir). İstanbul: Metis Yayınları.
- Maupassant, G. (2009). Yazarın Amacı Nedir?. *Hikâye Sanatı Üstüne Yazılar*. İstanbul: Pan Yayınları. s.18-21.
- Nâbizâde Nâzım. (2017). *Karabibik ve Diğer Hikâyeler*. (haz. Sabahattin Çağın, Nedret Kurudere). İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Okay, M. O., & Kahraman A. (2008). Roman. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yayınları. 35, s. 160-164.
- Okay, O. (2015). *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özgül, M. K. (2000). Hikâyenin Romanı. *Hece Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, 4 (46/47), s. 55-65.
- Özgül, M. K. (2002). Romanın Hikâyesi. *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı*. 2 (65/66/67), s. 11-22.
- Özkırımlı, A. (2004). *Türk Edebiyatı Tarihi (cilt II)*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Poe, E. A. (2009). Nesir Diliyle Yazılmış Hikâyede Bir Tek Etki Yaratmanın Önemi Üzerine. *Hikâye Sanatı Üstüne Yazılar*. (Yayıma Hazırlayan: Bülent Aksoy). İstanbul: Pan Yayınları. s. 15-18.
- Sazyek, H. (2008). *Yeni Türk Edebiyatında Önsözler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tosun, N. (2014). *Modern Öykü Kuramı*. Ankara: Hece Yayınları.
- Watt, I. (2006). *Romanın Yükselişi*. (çev. Ferit Burak Aydar). İstanbul: Metis Yayınları.